

נראה פשוט לפי זה, שזה שכתב הרמב"ם בעל הבית מעל — לא מעל אלא בחתיכה האחת. (וע"ע מו"מ בדברי הגר"ח בשיעורי ר' שמואל רוזנבסקי — קדושין ג, ס' שצה-שצט).
 וצריך עיון לדברי הגר"ח, בדין המובא במשנה שם בסמוך, 'הבא לי מן החלון והביא לו מן הדלוסקמא — השליח מעל', והרי לא הוציא בשביל עצמו אלא בשביל בעה"ב, וגם לא היה שלווח בדבר, אם כן אין כאן הוצאה? ועל כרחנו לחלק שכשהביא לו ממקום אחר, הרי עקר שליחותו (גם אם לא נתכוין לשנות אלא סבור שכך אמר לו בעה"ב), ושוב אינו שליח כלל ועיקר, והרי יש כאן הוצאה, גם כשמתכוין בשביל אחרים, אבל כאן הרי לא עקר את שליחותו, אלא שהוסיף דבר אחר כסבור שגם זה בכלל השליחות, הלכך אין כאן הוצאה, שהרי הוא רק 'שליח' ואין לו יד עצמאית.
 ואם חילוק זה נכון, אפשר לישב השאלה מדין 'נזכר בעה"ב' באופן אחר; אם ננקוט שבעה"ב אכן מבטל השליחות כשנזכר (כדברי רש"י בחגיגה י:), נמצא שאין כאן 'שליח' הלכך מעל, שהרי נעקרה שליחותו, וכדין הבא לי מן החלון והביא מן הדלוסקמא].

'לא, בדאזויל' — הגרעק"א עמד על טעמו של רשב"ג שמכרה קיים כל שלא נשתייר שם שדה בת תשעה קבין, והלא מכל מקום מכרה דבר של היתומים בפחות משוויו, שהמקח בטל אפילו בפחות משתות.

ויש מקום לומר שתקנת חכמים שיכולה האלמנה למכור הקרקע בשלמותה אפילו בניגוד להסכמת היתומים, כל שלא נשאר בה תשעה קבין. וזאת כדי שתוכל למכור בנקל ולמצוא לוקחים. הלכך גם אם טעתה וצריכה להשלים — המקח חל. (עפ"י אילת השחר)

*

'הכל לבעל המעות' — המהרי"ק בתשובה (צה) הביא למעלה מעשרה מקומות בתלמוד שהמושג 'מעות' משמש שם כללי לכל סוגי המטבעות, של נחושת, כסף או של זהב. (וכן כתבו התוס' בב"מ ב"מ מו. ד"ה ולא). ואם כי מצאנו גם שהכוונה למטבע מסוים, הנשבע לחברו לפרוע לו 'סך מעות מנויות', רשאי ליתן לו מכל מטבע. והאריך להוכיח את הדבר. (בכל הדוגמאות שהביא השימוש הוא במלה 'מעות', ברבים. ודומה שכשבאה ביחיד, 'מעה', תמיד הכוונה למטבע המסוים, שהוא שישית הדינר).

דף צט

'מאי רע רע בדמים דאמר ליה אי אייתית לי בשית כל שכן דהוה שוה תרתי סרי' — אף על פי שאמר לו להביא חלוק מסוים, והרי הביא לו, ומניין לחייבו לקנות עבורו חלוק גדול ויקר יותר? — אך הכוונה בטענה זו, היה לך להימלך בי קודם שתקנה, אולי הייתי חפץ שתשלם את כל הסכום כדי לקנות חלוק טוב ויקר. וכיון שלא נמלך הרי עשה על דעת עצמו, הלכך מעל. וכדוגמת מה שאמר אביי (במעילה כ:), כל דבר שיש לשליח להימלך עליו ולא נמלך — מעל.
 והוא הדין להפך, אם קנה לו חלוק טוב יותר בסכום המלא שנתן לו — מעל השליח, שמא היה המשלח מעדיף לקנות החלוק הזול. (עפ"י שפת אמת — מעילה כא.
 לכאורה פשוט יותר לפרש באומר לו 'חלוק בדינר' סתם, ולא פירש לו חלוק מסוים בטיבו ובגדלו, ועל כן היה לו לקנות חלוק בדינר בכל אופן, ללא צורך להימלך בו).

'מודה רבי יהודה בקטנית ששניהם מעלו, שהקטנית בסלע וקטנית בפרוטה... כנא כנא בפרוטה' — פירושו (עפ"י הראשונים), הקטנית אין חילוק באיכותה בין אם נקנית במחיר מועט בין נקנית במחיר

רב, וגם אין הדרך להזיילה יותר בקניה מרובה של דינר לקניה מועטת יותר. הואיל וכן, אין כאן סברת 'גדול הייתי מבקש והבאת לי קטן ורע', כי אין סברה זו אמורה אלא בענין שיכול היה להביא אותו דבר שביקש באיכות טובה יותר משהביא, או בענין שאילו היה קונה בכל הסכום שניתן לו, היה המשלח מרויה יותר, שהיו מוזילים לו המחיר יותר, שנמצא בשינוי ששינה הפסידו באופן יחסי, אבל כאן הלא הביא לו את הכמות שביקש באיכות ובמחיר הטובים. ולומר שהיה יכול להביא לו כמות גדולה מזו במלוא הסכום שנתן לו, ולא היה לו להביא ממין אחר — אין זו טענה לבטל השליחות, כיון שהביא לו בדיוק מה שביקש ולא הפסידו כלום רק הרויחו.

(ע"ב) 'לאחד — ואפילו לשנים ואפילו למאה' — כי כן דרך המדברים לומר 'מכור לאחד', כמו שפרש"י, כאומר איני מקפיד למי תמכור אלא כל איש שחפץ לקנות שוה בעיני, וזהו שאמר 'לאחד'. (עפ"י חות יאיר רלב. ע"ש בנידון שינוי השליח ממה שאמר לו משלחו, מתי יש לחוש שבדוקא אמר ומתי אין חוששים).

'שום הדיינין שפחתו שתות או הוסיפו שתות מכרן בטל' — גם כשהוסיפו ונמצאו יתומים מרויחים מכרם בטל. אפשר שהטעם הוא לפי שבדין אונאה אין לחלק בין צד אחד לצד השני, וכיון שלגבי אונאת יתומים מכרם בטל, הוא הדין לגבי לוקח. ורבנו יונה נתן טעם נוסף; כשם שב"ד שלוחים של יתומים, כך הם שלוחים של הלוקחות, שסומכים עליהם שלא יעשו עול ולא ירחמו בדין. (מובא ברא"ש. ונפקא מינה בין הטעמים בשליח שטעה לטובת משלחו — לפי סברא ראשונה נראה שחזרו, כי אין לחלק בין אונאת צד אחד לאונאת חברו. ולפי סברא אחרונה דוקא בבית דין אין לחלק. עפ"י הרא"ש).

'אגרת בקורת' — יש מי שהראה ששם 'אגרת' בכל מקום מורה על פרסום והתאספות הרבים, מלשון 'אוגר בקיץ' — איסוף וקיבוץ. [ולכך מגילת אסתר קרויה 'אגרת', כי נקראת ברוב עם]. אף כאן הכרות בית דין נעשית בבתי כנסיות ובתי מדרשות (כדלעיל סג:), מקום אסיפת עם. (עפ"י נפש חיה לר"ד מרגליות סי' תרצב)

דף ק

'זהלכתא שליח כאלמנה. ומאי שנא מהא דתנן האומר לשלוחו צא ותרומם...' — לעיל הביאו ממשנה זו עצמה להוכיח שבטעות השליח מכרו בטל ואינה כטעות הבעלים, והיינו משום 'לתקוני שדרתיך ולא לעוותי'. אך זהו דוקא בטעות שאינו עשוי לטעות בה, כגון שפיחת או הוסיף יותר מעשרה, [והכי נמי במכירה, כשטעה ביותר משות]. אבל כאן אנו דנים בפחות משות, שאדם עשוי לטעות, והרי רואים משם שעד עשרה תרומתו תרומה. (עפ"י מהר"ם בבאור דהתוס'. וע"ע בבאור קושית הגמרא בספר אילת השחר).

'פרטא בנו של רבי אלעזר בן פרטא בן בנו של ר' פרטא הגדול' — מצינו כמה מחכמי המשנה והתלמוד שנקראו כשם זקנם, אבי אביהם או אבי אמם [כמנהג כמה קהילות כיום] — ע' שבת קג. רבי יעקב ברה דבת יעקב; שם קיה: רבי חלפתא ברבי יוסי (בר' חלפתא); שם קא: 'רבי אבא בר חייה בר אבא', ומוזכר גם בברכות מג: ועוד; פסחים ע: יהודה בן דורתאי פירש הוא ודורתאי בנו; מו"ק ה. 'וכן אמר רבי עזריאל בר בריה דרבי עזריאל רבה' (כלומר רבי עזריאל הגדול, הזקן. וכמו כאן 'רבי פרטא הגדול' — להבחין בינו ובין נכדו; מו"ק כ. 'אמרי ל' רבי אלעזר (בן פדת) לרבי פדת בריה...'; נדרים כג. בטנית בנו של אבא שאלו בן בטנית.